

**Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Навчально-науковий юридичний інститут**

ПЕТЕЧЕЛ О.Ю.

КРИМІНАЛЬНА ВІОЛЕНТОЛОГІЯ

**Методичні вказівки
для підготовки до семінарських занять**

для студентів денної та заочної форми навчання
(ОР «Магістр»)

Галузь знань 08 «Право»
Спеціальність 081 «Право»

Івано-Франківськ, 2023

Схвалено на засіданні кафедри політики у сфері боротьби зі злочинністю та кримінального права Навчально-наукового юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (протокол №1 від 28 серпня 2023 року).

Затверджено на засіданні науково-методичної ради Навчально-наукового Юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (протокол №_ від _____ 2023 року).

Рекомендовано до друку Вченою радою навчально-наукового Юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (протокол №_ від _____ 2023 року).

Рецензенти:

Козич І.В., доктор юридичних наук,
завідувач кафедри політики у сфері боротьби зі злочинністю та кримінального права Навчально-наукового Юридичного інституту Прикарпатського національного університету ім. В.Стефаника, доцент

Дудка А.В., кандидат юридичних наук,
Управління державної охорони України

Петечел О.Ю. Кримінальна віолентологія. Методичні вказівки для підготовки до семінарських занять (для студентів денної та заочної форми навчання). Івано-Франківськ : Навчально-науковий юридичний інститут Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. 2023. 17с.

Методичні вказівки розроблені на основі навчального плану Навчально-наукового юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника і призначені для підготовки до семінарських занять з навчальної дисципліни «Кримінальна віолентологія», підготовки та здачі заліку. Методичні вказівки містять: завдання до семінарських занять, перелік питань, які виносяться на обговорення на занятті, контрольні питання для перевірки знань.

Методична розробка призначена для студентів та викладачів.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
1. ЗАВДАННЯ ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ ДЛЯ СТУДЕНТІВ ДЕННОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ	6
2. ЗАВДАННЯ ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ ДЛЯ СТУДЕНТІВ ЗАОЧНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ	12
3. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА	15

В Навчально-науковому юридичному інституті навчальна дисципліна «Кримінальна віолентологія» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки магістра галузі знань 08 «Право», спеціальності 081 «Право» та вивчається в 2 семестрі в обсязі 90 годин.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є передумови, закономірності й особливості різних видів насильства, а також наслідки насильства для суспільства, профілактика насильства.

Міждисциплінарні зв'язки: дисципліна є складовою для поглибленого вивчення кримінально-правового циклу, і пов'язана з такими дисциплінами як «Кримінальне право», «Кримінально-виконавче право», «Кримінальне процесуальне право», «Кримінологія» та ін.

Програма навчальної дисципліни складається з таких **змістових модулів**:
Змістовий модуль 1 «Кримінальна віолентологія. Загальна частина»;
Змістовий модуль 2 «Кримінальна віолентологія. Особлива частина».

1. Мета та завдання навчальної дисципліни.

1.1. Метою викладання дисципліни є формування у студентів знань про основні умови і закономірності процесу виникнення та розвитку насильства, аналізу агресивних криміногенних ситуацій, заходи запобігання насильству.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни є отримання студентами необхідних знань, вмінь та навичок щодо розуміння та практичного застосування у роботі знань з основних проблем кримінальної віолентології, розкрити сутність понять предмет, метод, методологія, місце кримінальної віолентології в системі наукових знань; дати необхідні вміння та навички, що необхідні для організації та проведення кримінологічних досліджень насильницької злочинності; вивчити основні теоретичні та практичні питання профілактики насильства в цілому, його окремих видів.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати

- теоретичні основи по ключовим розділам кримінальної віктимології;

- основні поняття, види насильства;
- особливості особистості особи, що вчиняє насильницький злочин;
- закономірності взаємодії людей в процесі насильства;
- детермінанти насильства;
- особливості профілактики насильства.

вміти

- аналізувати наслідки насильства, його вплив на суспільство в цілому чи окремі соціальні групи;
- визначати ознаки та види насильства;
- здійснювати наукове прогнозування основних тенденцій розвитку кримінальної віолентології.

Вивчення навчальної дисципліни «Кримінальна віолентологія» завершується проведенням заліку з усіх тем дисципліни.

Іншими формами контролю є аналіз та оцінка виступів студентів на практичних заняттях, написання самостійних та контрольних робіт, підготовка рефератів, схем, діаграм на визначені теми.

Під час вивчення дисципліни студент повинен вивчити рекомендовану літературу, нормативно-правові акти. Вивчивши навчальну дисципліну, студент повинен вміти самостійно та з допомогою фахівців використовувати знання в практичній діяльності.

ЗАВДАННЯ ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ ДЛЯ СТУДЕНТІВ ДЕННОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ

Заняття №1

В процесі підготовки до заняття на дану тему студент на основі прослуханої лекції та опрацьованої літератури повинен з'ясувати предмет та об'єкт кримінальної віолентології, її зв'язок та практичне значення для розвитку інших юридичних наук. Студент повинен вивчити поняття кримінальної віолентології та історії виникнення даної наук. При підготовці до заняття студенту необхідно відповісти на додаткові контрольні запитання та вивчити питання, визначені для самостійної роботи.

Тема №1.

Поняття та предмет кримінальної віолентології.

1. Поняття кримінальної віолентології.
2. Предмет кримінальної віолентології.
3. Система кримінальної віолентології.
4. Функції кримінальної віолентології.
5. Місце кримінальної віолентології в системі наук.
6. Методи кримінальної віолентології.

Рекомендована література:

п. 7, 10, 25 зі списку рекомендованої літератури.

Заняття №2

При підготовці до даної теми семінарського заняття студентам особливу увагу слід приділити визначенню насильства та його ознак через призму сучасного вивчення проблеми. Студент повинен з'ясувати поняття насильства, ознаки та типи насильства. Окрему увагу слід приділити вивченню питанню насильницької злочинності, сучасні закономірності розвитку даного негативного виду злочинності та характеристику осіб, що їх вчиняє. При

підготовці до заняття на основі вивчення лекційного матеріалу та рекомендованої літератури студенту необхідно відповісти на додаткові контрольні запитання та вивчити питання, визначені для самостійної роботи.

Тема №2.

Поняття насильства та його типи.

1. Поняття насильства.
2. Ознаки насильства.
3. Типи насильства.
4. Показники насильницької злочинності.
5. Характеристика особи, що вчиняє насильницький злочин.
6. Закономірності розвитку насильницької злочинності.

Рекомендована література:

п. 1, 3, 5, 6, 7, 10, 15, 16, 17, 24, 25 зі списку рекомендованої літератури.

Заняття №3

При підготовці до даної теми семінарського заняття студентам особливу увагу слід приділити встановленню сучасних детермінант насильства. Студент повинен з'ясувати внутрішні та зовнішні причини насильства. Окрему увагу слід приділити вивченню питання агресивних криміногенних ситуацій. При підготовці до заняття на основі вивчення лекційного матеріалу та рекомендованої літератури студенту необхідно відповісти на додаткові контрольні запитання та вивчити питання, визначені для самостійної роботи.

Тема №3.

Детермінанти насильства.

1. Внутрішні детермінанти насильства.
2. Зовнішні детермінанти насильства.
3. Поняття та структура агресивних криміногенних ситуацій.
4. Види агресивних криміногенних ситуацій.

Рекомендована література:

п. 7, 10, 11, 25 зі списку рекомендованої літератури.

Заняття №4

Всі кримінологічні дослідження, що проводяться на сучасному етапі розвитку кримінології спрямовуються на розробку заходів запобігання злочинності, особливо це стосується запобігання та протидії насильству. При підготовці до семінарського заняття студентам слід особливу увагу приділити конкретним заходам запобігання злочинності, що повинні бути застосовані на різних рівнях профілактики. Окремо студентам слід проаналізувати існуючу систему суб'єктів запобігання та протидії насильства, сформулювати власне бачення щодо функцій держави у запобіганні цьому явищу. При підготовці до заняття на основі вивчення лекційного матеріалу та рекомендованої літератури студенту необхідно відповісти на додаткові контрольні запитання та вивчити питання, визначені для самостійної роботи.

Тема №4.

Профілактика насильства.

1. Загальносоціальна профілактика насильства.
2. Мікросередовищна профілактика насильства.
3. Групова профілактика насильства.
4. Індивідуальна профілактика насильства.

Рекомендована література:

п. 7, 10, 11, 12, 25 зі списку рекомендованої літератури.

Заняття №5

Підготовка до даної теми семінарського заняття студентами передбачає з'ясування поняття фізичного та психічного насильства та встановлення складів злочинів, що вчиняються із їх застосуванням. Крім того, передбачається вивчення загальної характеристика фізичного та психічного насильства, виокремлення їх видів. При підготовці до заняття на основі вивчення лекційного матеріалу та рекомендованої літератури студенту необхідно

відповісти на додаткові контрольні запитання та вивчити питання, визначені для самостійної роботи.

Тема №5.

Фізичне та психічне насильство

1. Загальна характеристика фізичного насильства.
2. Структура злочинності із застосуванням фізичного насильства.
3. Види фізичного насильства.
4. Загальна характеристика психічного насильства.
5. Структура злочинності із застосуванням психічного насильства.
6. Види психічного насильства.
7. Запобігання фізичному та психічному насильству.

Рекомендована література:

п. 7, 8, 10, 25, 26 зі списку рекомендованої літератури.

Заняття №6

При підготовці до даної теми семінарського заняття студентам слід звернути увагу на динаміку та характер сексуальної злочинності. Вивчаючи основні характеристики сексуального насильства, слід виокремити основні детермінанти даного виду насильства, а також запропонувати власне бачення система запобігання сексуальному насильству. При підготовці до заняття на основі вивчення лекційного матеріалу та рекомендованої літератури студенту необхідно відповісти на додаткові контрольні запитання та вивчити питання, визначені для самостійної роботи.

Тема №6.

Сексуальне насильство

1. Загальна характеристика сексуального насильства.
2. Структура злочинності із застосуванням сексуального насильства.
3. Види сексуального насильства.
4. Детермінанти сексуального насильства.

5. Запобігання сексуальному насильству.

Рекомендована література:

п. 7, 9, 10, 21, 23, 25 зі списку рекомендованої літератури.

Заняття №7

На жаль, насильство серед школярів стає досить розповсюдженою проблемою. При підготовці до даної теми семінарського заняття студентам слід звернути увагу на закономірності розвитку булінгу як негативного явища. Слід проаналізувати законодавчі зміни у цій сфері та визначити позитивні та негативні сторони законодавчого регулювання. На семінарському заняття слід підготувати та обговорити проект програми запобігання булінгу на прикладі загальноосвітнього закладу. При підготовці до заняття на основі вивчення лекційного матеріалу та рекомендованої літератури студенту необхідно відповісти на додаткові контрольні запитання та вивчити питання, визначені для самостійної роботи.

Тема №7.

Шкільне насильство (булінг)

1. Поняття булінгу.
2. Ознаки булінгу.
3. Види булінгу.
4. Характеристика учасників булінгу.
5. Детермінанти булінгу.
6. Запобігання булінгу.

Рекомендована література:

п. 7, 10, 19, 20, 22, 25 зі списку рекомендованої літератури.

Заняття №8

Забезпечення нормального розвитку суспільства в першу чергу починається із створення умов для успішного функціонування сім'ї. Тому, ефективно запобігання та протидія насильству в сім'ї має стати одним із пріоритетних напрямків кримінологічної політики України. При підготовці до даної теми семінарського заняття студентам слід звернути увагу на характеристику учасників домашнього насильства, заходи поводження з агресором та жертвою. Слід проаналізувати законодавчі зміни у цій сфері та визначити позитивні та негативні сторони законодавчого регулювання. На семінарському занятті слід підготувати та обговорити проект програми запобігання домашньому насильству на прикладі населеного пункту. При підготовці до заняття на основі вивчення лекційного матеріалу та рекомендованої літератури студенту необхідно відповісти на додаткові контрольні запитання та вивчити питання, визначені для самостійної роботи.

Тема №8.

Домашнє насильство

1. Поняття домашнього насильства.
2. Характеристика учасників домашнього насильства.
3. Детермінанти домашнього насильства.
4. Запобігання домашньому насильству.

Рекомендована література:

п. 2, 4, 9, 10, 18, 25 зі списку рекомендованої літератури.

ЗАВДАННЯ ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ ДЛЯ СТУДЕНТІВ ЗАОЧНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ

Заняття №1

В процесі підготовки до заняття на дану тему студент на основі прослуханої лекції та опрацьованої літератури повинен з'ясувати предмет та об'єкт кримінальної віолентології, її зв'язок та практичне значення для розвитку інших юридичних наук. Студент повинен вивчити поняття кримінальної віолентології та історії виникнення даної наук. При підготовці до заняття студенту необхідно відповісти на додаткові контрольні запитання та вивчити питання, визначені для самостійної роботи.

Тема №1.

Поняття та предмет кримінальної віолентології.

1. Поняття кримінальної віолентології.
2. Предмет кримінальної віолентології.
3. Система кримінальної віолентології.
4. Функції кримінальної віолентології.
5. Місце кримінальної віолентології в системі наук.
6. Методи кримінальної віолентології.

Рекомендована література:

п. 7, 10, 25 зі списку рекомендованої літератури.

Заняття №2

При підготовці до даної теми семінарського заняття студентам особливу увагу слід приділити визначенню насильства та його ознак через призму сучасного вивчення проблеми. Студент повинен з'ясувати поняття насильства, ознаки та типи насильства. Окрему увагу слід приділити вивченню питання насильницької злочинності, сучасні закономірності розвитку даного негативного виду злочинності та характеристику осіб, що їх вчиняє. При підготовці до заняття на основі вивчення лекційного матеріалу та

рекомендованої літератури студенту необхідно відповісти на додаткові контрольні запитання та вивчити питання, визначені для самостійної роботи.

Тема №2.

Поняття насильства та його типи.

1. Поняття насильства.
2. Ознаки насильства.
3. Типи насильства.
4. Показники насильницької злочинності.
5. Характеристика особи, що вчиняє насильницький злочин.
6. Закономірності розвитку насильницької злочинності.

Рекомендована література:

п. 1, 3, 5, 6, 7, 10, 15, 16, 17, 24, 25 зі списку рекомендованої літератури.

Заняття №3

На жаль, насильство серед школярів стає досить розповсюдженою проблемою. При підготовці до даної теми семінарського заняття студентам слід звернути увагу на закономірності розвитку булінгу як негативного явища. Слід проаналізувати законодавчі зміни у цій сфері та визначити позитивні та негативні сторони законодавчого регулювання. На семінарському занятті слід підготувати та обговорити проект програми запобігання булінгу на прикладі загальноосвітнього закладу. При підготовці до заняття на основі вивчення лекційного матеріалу та рекомендованої літератури студенту необхідно відповісти на додаткові контрольні запитання та вивчити питання, визначені для самостійної роботи.

Тема №7.

Шкільне насильство (булінг)

1. Поняття булінгу.
2. Ознаки булінгу.
3. Види булінгу.

4. Характеристика учасників булінгу.
5. Детермінанти булінгу.
6. Запобігання булінгу.

Рекомендована література:

п. 7, 10, 19, 20, 22, 25 зі списку рекомендованої літератури.

Заняття №4

Забезпечення нормального розвитку суспільства в першу чергу починається із створення умов для успішного функціонування сім'ї. Тому, ефективне запобігання та протидія насильству в сім'ї має стати одним із пріоритетних напрямків кримінологічної політики України. При підготовці до даної теми семінарського заняття студентам слід звернути увагу на характеристику учасників домашнього насильства, заходи поводження з агресором та жертвою. Слід проаналізувати законодавчі зміни у цій сфері та визначити позитивні та негативні сторони законодавчого регулювання. На семінарському заняття слід підготувати та обговорити проект програми запобігання домашньому насильству на прикладі населеного пункту. При підготовці до заняття на основі вивчення лекційного матеріалу та рекомендованої літератури студенту необхідно відповісти на додаткові контрольні запитання та вивчити питання, визначені для самостійної роботи.

Тема №8.

Домашнє насильство

1. Поняття домашнього насильства.
2. Характеристика учасників домашнього насильства.
3. Детермінанти домашнього насильства.
4. Запобігання домашньому насильству.

Рекомендована література:

п. 2, 4, 9, 10, 18, 25 зі списку рекомендованої літератури.

Рекомендована література.

1. Василевич В. Поняття кримінологічної характеристики насильницьких злочинів. Право України. 1997. № 12. С. 82–84.
2. Власов П.О., Запорожцев А.В., Брижик В.О. Насильство в сім'ї та діяльність органів внутрішніх справ по його подоланню: інформ.-практич. посібник. Дніпропетровськ : Дніпропетровська міська громадська організація «Жіночий інформаційно-координаційний центр». 2006. 130 с.
3. Голіна В.В. Попередження тяжких насильницьких злочинів проти життя й здоров'я особи: навч. посібник. Х. : НЮАУ. 1997. 52 с.
4. Голіна В.В. Попередження насильства у сім'ї – захист прав людини. Права людини і правова держава: тези доп. та наук. повідомлення наук. конференц. проф.-виклад. складу (10–11 грудня 1998 р.). Харків: Нац. юрид. акад. України. 1998. С. 112–114.
5. Гумін О.М. Кримінально-насильницька поведінка проти особи. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ. 2009. 360с.
6. Гуня І.І. Види насильства в кримінальному праві. Форум права. 2014. №2. С.99-103.
7. Джужа О.М. Курс кримінології: Особлива частина: підручник: у 2 кн. К. : Юрінком Інтер. 2001. Кн. 1. 480с.
8. Довгань Н. Фізичне і психічне насильство: співвідношення понять. Вісник Львівського університету. Серія юрид. 2010. Вип. 51. С.339-344.
9. Дудоров О.О., Хавронюк М.І. Відповідальність за домашнє насильство і насильство за ознакою статі (науково-практичний коментар новел Кримінального кодексу України) / за ред. М. І. Хавронюка. К. : Ваїте, 2019. 288 с.
10. Закалюк А.П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика: у 3 кн. К. : Видавничий Дім «Ін Юре». 2007. Кн. 1 : Теоретичні засади та історія української кримінологічної науки. 424 с.

11. Йосипів А.О. Детермінанти насильницької злочинності та протидія їм органами внутрішніх справ: монографія. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ. 2011. 276 с.
12. Литвинов О.М. Соціально-правовий механізм протидії злочинності в Україні: монографія. Харків : Вид-во ХНУВС. 2008. 513 с.
13. Малярєнко В.Т. Про статеві злочини та інші сексуальні зловживання щодо малолітніх і неповнолітніх. Коментар судової практики з кримінальних справ. Бюлетень законодавства і юридичної практики України. 1996. № 6. С. 20–42.
14. Моїсеєв Є.М., Джужа О.М. Проблеми кримінальної віктимології (кримінологічний, психологічний та пенітенціарний аспекти): монографія. К. : НТВ Правник. 1998. 84 с.
15. Навроцький В.О. Насильство за кримінальним правом України. Львівський державний інститут новітніх технологій та управління ім.В.Чорновола. Збірник наукових праць (Юридичні науки). Вип. 2/2007. 2007. С. 149-167.
16. Навроцький В.О. Поняття насильства та його врахування при кримінально-правовій кваліфікації. Роль органів внутрішніх справ у сфері запобігання та протидії насильству в суспільстві: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Львів, 17–18 квітня 2000 р.). Львів : Львівський інститут внутрішніх справ при НАВС України. 2000. С. 10–15.
17. Остроухов В.В. Насилля як предмет філософських рефлексій. К. : Український Центр духовної культури. 2000. 92 с.
18. Петечел О. Ю. Запобігання та протидія домашньому насильству: окремі аспекти. Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства. 2021. № 56. С. 126-135.
19. Петечел О.Ю. Булінг: поняття та види. Матеріали наукової конференції за результатами роботи фахівців Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса Національної

- академії правових наук України за фундаментальними темами у 2018 р. (м. Харків, 26 берез. 2019 р.). Харків : Право. 2019. С.177-181.
20. Петечел О.Ю. Булінг: юридико-психологічний аналіз та запобігання. Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України. Збірник наукових статей. 2019. Випуск 49. С. 259-263.
21. Петечел О.Ю. Кримінологічна характеристика особи злочинця, що вчиняє злочини проти статевої свободи та статевої недоторканності особи. Право і суспільство. 2019. №9. С.50-55.
22. Петечел О.Ю. Кримінологічний та психологічний аналіз кібербулінгу. Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України. Збірник наукових статей. 2019. Випуск 50. С.80-85.
23. Петечел О.Ю. Кримінологічна характеристика злочинів проти статевої свободи і статевої недоторканності особи. Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України: збірник наукових статей. Випуск 41. Івано-Франківськ. 2017. С.90-99.
24. Сердюк Л.В. Насильники и их жертвы : криминологическое и уголовно-правовое исследование : монография. Уфа : Уфимский юридический институт МВД России, 2002. 299с.
25. Старков О.В., Тюменев А.В. Криминовиоленсология (учение о криминальном насилии). Спецкурс для магистратуры: курс лекции. М. : Юрлитинформ. 2012. 448 с.
26. Храмцов О.М. Криминологія вербальної агресії: дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.08. Х. 2003. 202 с.